

بررسی‌های تاریخی دیگر

در حوزه‌ی اسلام و تشیع
(مجموعه‌ی نود مقاله و یادداشت)

نوشته‌ی

حسن انصاری

کتابخانه ملی ایران

دفتر کتابخانه و اسناد

(کتابخانه و اسناد ملی ایران)

تألیف: حسن انصاری

مدیر فنی: ابوالحسن کریمی

مدیر هنری: لیلا محراب

ویراستار: ابوذر کریمی

صفحه آرایی و طراحی جلد: لیلا محراب

لیتوگرافی: جوهری چاپ و صنعتی: جنوب

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۶ شمارهگان ۴۵۰ نسخه قیمت: ۴۹۰۰۰ تومان

تصویر جلد: بخشی از نگاره‌های اسلامی بر دیوارهای کاخ الحمراء، مادرید، اسپانیا
عکاس: لادری، حق مؤلف: آزاد

نشر دهگان

حقوق چاپ و نشر این اثر برای نشر دهگان محفوظ است

انتشارات دهگان، تهران، کد پستی ۱۴۵۶۹۱۴۶۱۳

dehgan.ed@gmail.com

سرشناسه	انصاری قمی، حسن، ۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور	بررسی‌های تاریخی و پژوهشی در حوزه‌ی اسلام و تشیع (مجموعه‌ی ۹۰ مقاله و یادداشت) نوشته‌ی حسن انصاری؛ ویرایش و تولید کارگاه نشر دهگان
مشخصات نشر	تهران: انتشارات دهگان، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	۴۶۰ صفحه
شابک	978-600-93714-8-8
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه به صورت زیرنویس
موضوع	شیعه — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	Shi'a—Addresses, essays, lectures
موضوع	اسلام — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	Islam – Addresses, essays, lectures
شناسه افزوده	کارگاه نشر دهگان
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ ب ۴۴ ۸۳۳ الف / ۱۰ BP
رده‌بندی دیویی	۲۹۷/۰۸
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۸۸۷۹۴

فهرست مطالب

۱	سخن نخست
۳	فصل اول: شیعه‌ی امامیه
۳	جایگاه الکافی در میان امامیه
۱۰	شیوه و روش کلینی در الکافی
۱۴	شروح کتاب الکافی: زمینه‌ای برای تعارضات میان اخباریان و اصولیان
۱۸	جایگاه علمی و مذهبی کلینی در میان امامیه
۲۲	شهید اول و اثری ماندگار و در عین حال مغفول از او
۲۶	«اصل» نزد محدثان و نگاهی به نظریه‌ی تحلیل فهرستی: نقایح، رویکرد رجالی
۳۴	اصل، سرچشمه‌ی منابع حدیثی
۳۶	اصول حدیثی
۳۸	معنا و مفهوم «اصل» در میانه‌ی دو شیوه‌ی اصولی و اخباری
۴۲	ضرورت پژوهشی همه‌جانبه درباره‌ی اجازات شیعی
۴۸	لبّ لباب و پرسشی چند
۵۲	فراخوان برای بزرگداشت مقام علمی و فرهنگی شیخ طوسی
۵۶	درباره‌ی شیخ طوسی
۵۸	کتاب‌های شیخ طوسی و ضرورت‌های تصحیح متون
۶۰	بازهم درباره‌ی شیخ طوسی

۶۱	انس الوحید شیخ طوسی.....
۶۲	مختصری درباره‌ی جایگاه حدیث در میان امامیه.....
۶۵	فهارس امامیه : فهرست عبدالله بن جعفر الحمیری (۱).....
۶۹	تفاسیر شیعی، تفاسیر اهل بیت و مشکل اخباری‌گری.....
۷۱	جبریل بن احمد الفاریابی و انتساب کتابی به او.....
۷۵	خطایی در تاریخ‌نگاری فلسفه در ایران بعد از عصر صفوی.....
۷۹	شریف مرتضی برای تدریس خارج اصول فقه چه کتابی را مبنا قرار می‌داد؟.....
۸۱	چند نکته‌ی انتقادی درباره‌ی کتاب فهارس الشیعه.....
۸۳	سخنی با آقای کپور.....
۹۱	نقد یک نظریه‌ی غیرتاریخی: در حاشیه‌ی مقاله‌ی «علمای ابرار» آقای کدیور.....
۹۷	آیا ابن غضائری نقد به تریه‌ی امامان به مثابه‌ی «علمای ابرار» بود؟.....
۱۰۱	فخر رازی، متکلم و آقا به حادام کلامی و اعتقادی.....
۱۰۷	مطالعات تاریخی و باورها، اءقادی تأکید بر مطالعات شیعی.....
۱۱۵	میراث مکتوب شیعی و شیوه‌ها در عبادت غیرتاریخی.....
۱۱۹	حدیث‌گرایی و تبلیغات مذهبی.....
۱۲۳	حدیث به عنوان ابزار رسانه‌ای.....
۱۲۷	فصل دوم: اهل سنت و معتزله.....
۱۲۷	تفسیری کهن از دانشمندی ایرانی.....
۱۳۵	هویت نویسنده‌ی کتاب بواقیت العلوم و دراری النجوم.....
۱۳۹	یادداشت‌هایی از کتاب غرر الأمثال بیهقی.....
۱۴۵	یک سند ارزشمند درباره‌ی عقاید فِرَق مختلف اسلامی.....
۱۵۱	سراج المقول و چند کتاب دیگر از نویسنده‌ی بواقیت العلوم.....
۱۵۵	فهرست خودنوشت تألیفات نویسنده‌ی بواقیت العلوم.....
۱۵۷	کتاب تراجم الأعاجم و زین المشایخ البقالی.....
۱۶۱	تفسیر قرآن تألیف بقالی خوارزمی.....
۱۶۳	هویت شرح شهاب الاخبار طبع دانش‌پژوه.....
۱۶۷	کتابی در فقه و فتاوی حنفی از نویسنده‌ای معتزلی مذهب از خوارزم؟.....

۱۸۱	یک متکلم معتزلی فراموش شده‌ی اصفهانی
۲۰۱	تفاسیر خراسانی قرآن: تفسیر حدادی و تفسیر حاکمی
۲۰۵	دو گزارش تازه درباره‌ی محمد بن کرام و کرامیه
۲۰۹	تفاسیر معتزلی قرآن و بایسته‌های پژوهشی
۲۱۱	فصل سوم: زیدیه
۲۱۱	از گنجینه‌های نسخه‌های خطی: منابع تاریخی و رجالی درباره‌ی یمن
۲۲۳	پروژه‌ای برای تدوین تاریخچه‌ی فقه زیدی
۲۲۹	چهار مکتوب به گیلان و دیلمستان متعلق به نخستین سال‌های سده‌ی هفتم قمری
۲۴۷	فقه زیدی و برنامه‌ی عمل دولت
۲۶۱	مراجع فقه زیدی در شمال ایران
۲۶۵	نامنامه‌ی زیدیان ایرانی
۲۶۷	اخبار فتح و خبر یحیی بن عبد الله، آلیف احمد بن سهل الرازی؛ کتابی معمول
۲۷۱	امام یحیی بن حمزه و سهم او در دانش‌های دینی
۲۷۵	پاره‌هایی درباره‌ی ابوطالب هارونی
۲۷۹	بخشی از تاریخ شمال ایران
۲۸۳	تصوف زیدیان و غزالی
۲۸۵	مکتوبی به گیلان و دیلمان
۲۹۱	فوایدی از کتاب الفلک الدوار
۲۹۵	دانشمندان گمنام ایران
۳۲۳	فصل چهارم: مقالات گزارشی
۳۳۳	هانری کربن و گفت‌وگوی شرق و غرب
۳۳۵	مطالعات شرق‌شناسی در فرانسه
۳۳۹	قدردانی از خاورشناسان و وضعیت تفکر در جوامع ما
۳۴۳	کتاب الأبحاث فی تقویم الأحداث
۳۴۵	ترجمه‌ی عربی جامع الحکمتین ناصر خسرو
۳۴۷	اخبار چند کتاب
۳۶۳	در مورد دو کتاب

۳۶۵	چند کتاب در حوزه‌ی علم کلام.....
۳۷۱	متون اباضیان.....
۳۷۲	کتابی جدید درباره‌ی شیعه‌شناسی.....
۳۷۵	درباره‌ی کتاب مکتب در فرآیند تکامل.....
۳۷۹	چند کتاب تازه از پرفسور حسین مدرسی.....
۳۸۳	ضرورت تصحیح دوباره‌ی این چند کتاب.....
۳۸۵	تصحیح چند کتاب از حاکم جشمی: تحکیم العقول و.....
۳۸۹	تحولات فقه معاصر سنی.....
۳۹۱	اهمیت نص مقدس در اسلام.....
۳۹۳	اسلام ایران: اسلام مدنی.....
۳۹۷	یک رویکرد با دو نتیجه: دعوت.....
۴۰۳	تمدن فقه.....
۴۰۷	پیشنهادی برای تدوین نام‌نامه: جامعه انشعندان ایران اسلامی.....
۴۱۳	درباره‌ی تاریخ‌های محلی.....
۴۱۹	دکتر تفضلی؛ بادی و نقل خاطره‌ای ..
۴۲۳	شادروان استاد محمدتقی دانش‌پژوه.....
۴۲۵	قاضی اسماعیل اکوع.....
۴۲۷	ادوارد سعید و میراث او.....
۴۲۹	محقق جعفری، متکلمی از تبار متکلمان شیعه.....
۴۳۵	علامه‌ی کتاب‌شناس.....
۴۳۹	یادی از دکتر شرف.....
۴۴۱	کتاب‌شناس نظریه‌پرداز.....
۴۴۵	با محمد ارکون در پاریس.....
۴۴۹	مردی از تبار دانش و تحقیق.....
۴۵۳	فهرست اعلام.....

آنچه در این مجموعه فراهم آمده است، پاره‌ای از مقالات و یادداشت‌های نویسنده‌ی این سطور است که در طول سال‌های گذشته در وب‌نوشت «بررسی‌های تاریخی» در سایت کاتبان منتشر شده است. این مجموعه شامل مقالات کوه و بلند متنوعی است که بخشی از آن‌ها با محوریت معرفی یک کتاب و یا نسخه‌ای خطی نوشته شده‌اند و برخی هم به موضوعات دیگری و از جمله حوزه‌ی تاریخ اندیشه‌ی اسلامی و تاریخ دانش حدیث پرداخته‌اند.

عرضه‌ی کتاب و نسخه‌پژوهی عرصه‌ی است متحول و اطلاعات دائماً در حال فزونی است. گاهی این اطلاعات بر سرنوشت یک تحقیق تأثیر مهمی می‌گذارند. با این وصف من در اینجا تلاشی برای روزآمد کردن اطلاعات مقالات منتشرشده نکرده‌ام؛ علت آن هم این است که این کار عموماً خود به تألیف مقالات تازه‌ای می‌انجامد. بنابراین جز اصلاح پاره‌ای از اغلاط تایپی یا تصحیح اشتباهی آشکار، در ساختار مقالات دست‌نبرده‌ام. متن مقالات را هم ناشر محترم ویرایش کرده است.

مقالات و یادداشت‌های این دفتر در چند بخش کلی تنظیم شدند که در فهرست مطالب کتاب می‌توان آن‌ها را ملاحظه کرد.

امیدوارم انتشار این مجموعه، گامی باشد برای آشنایی بیشتر با تاریخ، فرهنگ و میراث مکتوب اسلامی و ایرانی و رضایت محققان این رشته از مطالعات را فراهم کند.

این اثر را به روان پاک مادرم مرحومه علویه طباطبائی یزدی تقدیم می‌کنم.

حسن انصاری

پرینستون، ژانویه ۲۰۱۷